

Inspirationsmateriale til undervisning

48571: Arbejdet som netværksplejefamilie

Udviklet af:

Kirsten Pallesgaard

Underviser

SOSU Nord

Tlf.: 72 21 81 00

1. Uddannelsens sammenhæng til jobområde (FKB)

Moder-FKB:

2629 Pædagogisk arbejde med børn og unge

Endvidere tilknyttet følgende af EPOS FKB'er:

Uddannelsen er ikke tilknyttet andre FKB'er

Arbejdsfunktioner

Der har igennem de seneste år været øget fokus på involvering af ressourcer i barnets netværk, når et barn eller en ung har vanskeligheder, der kræver samfundets støtte, også når problemløsningen indebærer en anbringelse af barnet uden for eget hjem. Det er bl.a. kommet til udtryk i dels Anbringelsesreformen (2006), dels Barnets Reform (2011), og Servicelovens § 47 pålægger myndighederne at overveje, hvordan der kan ske en systematisk inddragelse af barnets netværk. Især Barnet Reform har desuden fokus på inddragelse af barnet selv i beslutninger, der angår dets liv, hvilket er i overensstemmelse med den nyere udviklingspsykologis tænkning, hvori barnet betragtes som aktør i sit eget liv.

Betegnelserne *netværksanbringelse/netværksplejefamilie* anvendes for at understrege, at anbringelsen kan ske dels hos et medlem af barnets slægt - typisk bedsteforældre, onkler eller tanter – og dels hos andre personer fra barnets netværk. Det kan være personer med en professionel tilknytning til barnet fra skole- eller fritidsliv, men fx også en nabo eller en kammerats familie. Det afgørende kriterium ved en anbringelse i netværket er, at der består en personlig relation mellem barnet og plejefamilien, som kan danne basis for at give barnet den nødvendige støtte og omsorg. Sædvanligvis vil også plejefamilien og barnets forældre kende hinanden, men det er ikke nødvendigvis tilfældet.

I vejledningen om særlig støtte til børn og unge og deres familier (Vejledning nr. 11 af 15.2. 2011) betegnes det som relevant at anvende netværksfamiliepleje for de børn, man ellers påtænker at anbringe i en traditionel plejefamilie. Det betyder, at børn med særlige behandlingsbehov almindeligvis (men ikke altid) bør anbringes i specialinstitution eller på et særligt opholdssted.

I praksis er der set en stigning i antallet af netværksanbringelser over nogle år. Af Ankestyrelsens årsstatistik for 2012 fremgår, at første anbringelsessted var en netværksfamilie i 6 % af anbringelserne, heraf 4 % i familier inden for slægten og 2 % i familier uden for slægten. Af det samlede antal anbragte børn i 2012 var 7 % anbragt i netværksfamilier, heraf 4 % i familier inden for slægten og 3 % i familier uden for slægten. Dette svarer til en stigning på 2 % i forhold til 2008. Hovedparten af de slægtsanbragte børn boede hos bedsteforældre.

I modsætning til andre typer af plejefamilier, der bliver godkendt *generelt*, bliver netværksplejefamilien godkendt *konkret*, dvs. til et bestemt barn. Netværksplejefamilierne skal imidlertid på lige fod med andre familieplejetyper gennemgå en uddannelse, før de kan godkendes.

Nærværende uddannelse lever op til lovens indholdsmæssige krav med udgangspunkt i de specifikke, særlige kvaliteter og udfordringer, der består i at arbejde som familieplejer, når man selv er en del af det anbragte barns netværk.

Netværksplejefamilien skal kunne tilrettelægge et støttende og omsorgsgivende miljø i dagligdagen hos plejefamilien og i forhold til skole- og fritidsliv. Plejefamilien skal desuden have forståelse for betydningen af, at barnet har kontakt med sine forældre og andre fra netværket og være med til at støtte denne kontakt. Herudover skal netværksfamilieplejen med forståelse for egen rolle kunne indgå i samarbejde med myndighederne omkring barnet og dets udvikling. I den forbindelse kan der også være tale om samarbejde med professionelle fagpersoner, såfremt barnet har særlige vanskeligheder, der kræver en fagprofessionel indsats.

Deltagerforudsætninger

Deltagerne vil have meget forskellige forudsætninger. Nogle netværksfamilier har allerede et plejebarn boende, når uddannelsen påbegyndes, mens andre deltagere er i en overvejelsesfase i forhold til at blive plejeforældre. I hele uddannelsesforløbet bør man være opmærksom på, at der hos nogle deltagere kan være en særlig sårbarhed, fordi de netop er en del af plejebarnets historie.

De retningslinjer, der er gældende for plejeforældres alder ved generelle plejefamilier, er ikke gældende i forhold til netværksfamilier, så der vil kunne være en stor aldersforskel på deltagerne. Når det gælder slægtsplejefamilier, vil der fx på det samme hold kunne være deltagere, der er søskende til plejebarnet, og deltagere, der er bedsteforældre til deres plejebarn. Der vil ofte være ægtepar blandt deltagerne.

Relevante uddannelser at kombinere med

Uddannelsesbehovene vil være forskellige, men følgende uddannelser kan være relevante:

- Samarbejde med plejebarnets forældre/netværk, nr. 47468
- Anbragte børns udvikling, nr. 45315
- Arbejdet med anbragte børns livshistorie, nr. 40624

2. Ideer til tilrettelæggelse

Uddannelsen kan evt. opdeles i 2 moduler à 2 dage. Dette kan være en fordel, dels fordi kun få netværksplejefamilier har familieplejearbejdet som profession og derfor skal søge fri fra deres arbejde, og desuden er det erfaringsmæssigt uvant for mange netværksplejefamilier at deltage i uddannelse.

På uddannelsens første dag gives en introduktion til uddannelsen, dels målene og dels praktiske oplysninger om uddannelsens afvikling.

Præsentationen af deltagerne kan eventuelt foregå i små grupper. Deltagerne kommer på denne måde hurtigere til at lære hinanden at kende, hvilket kan medvirke til at skabe en behagelig og tillidsfuld atmosfære, der danner en god grobund for læring. Opsamlingen i plenum kan være kort og evt. kun omfatte præsentation med navn og beskrivelse af netværkstype (fx bedstemor, tante, nabo), alder på plejebarn, og eventuelt hvor længe familien har haft barnet boende.

Særskilt eller sammen med præsentationen kan deltagerne få mulighed for at udtrykke deres forventninger til uddannelsen, så underviseren om muligt kan implementere disse i planlægning af forløbet. Man kan evt. opfordre deltagerne til at nedskrive deres forventninger, så de ved uddannelsens afslutning selv kan evaluere på eget udbytte. Ved afslutningen kan man evt. bruge tid på i små grupper at reflektere over forventningerne sammenholdt med udbyttet.

Didaktisk foreslås forholdsvis korte teoretiske oplæg fra underviseren i kombination med en høj grad af deltagerinvolvering i form af øvelser og dialog, så der skabes baggrund og rum for refleksion. Der bør skabes mulighed for, at deltagerne kan fremkomme med egne erfaringer og problemstillinger.

Etiske og holdningsmæssige aspekter i forhold til børns udvikling og behov, til anbringelser generelt og netværksfamilieanbringelse specielt bør indgå implicit eller eksplicit i alle temaer og emner. På samme måde bør der være fokus på barnets oplevelse af verden, på praktisk inddragelse af barnets synspunkter i det daglige arbejde og på forståelse af formålet med barnets anbringelse.

Det kan være relevant at sammensætte arbejdsgrupperne forskelligt i løbet af uddannelsen. I forhold til nogle emner kan det være hensigtsmæssigt at adskille deltagere med erfaring og deltagere, der overvejer at blive plejefamilie. I forhold til andre emner kan det være relevant, at ægtepar er sammen, mens en opdeling af ægtepar i andre sammenhænge er hensigtsmæssig, og i atter andre sammenhænge kan der skelnes mellem deltagere med eller uden egne hjemmeboende børn.

Hver dags undervisning kan evt. afsluttes med en refleksionsøvelse (fx **opgave 1**), ligesom hver dag kan indledes med opsamling af indtryk fra foregående undervisningsdag. Det sidste er især hensigtsmæssigt, såfremt uddannelsen forløber over flere moduler.

Hvis det er muligt, er det erfaringsmæssigt meget givende, at en erfaren netværksplejefamilie kommer på holdet for at fortælle om egne erfaringer.

3. Temaer

Temaoversigt

- Tema 1: At være netværksplejefamilie
- Tema 2: At give omsorg og støtte barnets udvikling
- Tema 3: Relevant lovgivning
- Tema 4: Netværksplejefamiliens samarbejdspartnere

Tema 1: At være netværksplejefamilie

- Emne 1: Netværksfamiliens særlige kvaliteter og udfordringer
- Emne 2: Dig selv og din familie som plejefamilie

Emne 1: Netværksfamiliens særlige kvaliteter og udfordringer

Underviseren kan indlede temaet med at præsentere konkret viden om familieplejeanbringelser med særligt fokus på netværksfamiliepleje. Det kan fx være statistiske oplysninger, karakteristika ved børn, der bliver anbragt i netværket eller hos plejefamilierne eller andre relevante informationer.

Der kan hentes inspiration i diverse forskningsmateriale, ikke mindst rapporterne fra SFI, som angivet i litteraturlisten.

Som generelle tendenser i forskningen ses bl.a.: De netværksanbragte børn er sædvanligvis mindre belastede end børn, der anbringes i traditionelle plejefamilier, børnene anbringes hyppigere i nærmiljøet, så skole, venner m.v. kan fastholdes, der sker færre sammenbrud i netværksanbringelserne, anbringelserne er længerevarende, og mange af børnene har desuden mere kontakt med deres forældre end børn i andre

typer af plejefamilier. Til gengæld peger noget på, at samarbejdet mellem plejeforældre og forældre kan være forbundet med større vanskeligheder end i traditionelle plejefamilier.

Netværksplejeforældre er ofte ældre end andre plejeforældre, idet der jo ses bort fra aldersrelaterede krav i godkendelsesproceduren.

Det uplanlagte rolleskifte, som mange netværksplejefamilier oplever, kan have stor betydning i det daglige. Bedsteforældre, der bliver plejefamilie, har fx sædvanligvis indrettet sig på et liv uden hjemmeboende børn.

Ved uddannelsens begyndelse er det relevant at definere begrebet *netværk* og den kontekst, begrebet anvendes i. Begrebet kan illustreres ved hjælp af en opgave, hvor deltagerne udarbejder et netværkskort. Netværkskort kan udarbejdes på flere måder og kan anvendes som reference igennem uddannelsens forskellige temaer. I tema 1 kan man med fordel udarbejde kortet med plejefamilien i centrum, mens man i tema 2 kan udarbejde et netværkskort med plejebarnet i centrum. (se **opgave 2**).

Film: 2. del af filmen *Netværksanbringelse (Tre fordele ved netværksanbringelser)*, 13 min. samt afsnit 1 i filmserien *Plejeforældre fortæller* (1. del, 6 minutter).

Emne 2: Dig selv og din familie som plejefamilie

Der bør gives god plads til deltagernes refleksion over rollen som netværksplejefamilie. De får en helt ny rolle i netværket, såvel i forhold til plejebarnet og dets forældre som i det samlede netværk. Også plejefamiliens mulige egne børn får nu en anden rolle og relation i forhold til børn, som de måske har kendt i mange år som familiemedlemmer eller kammerater.

Der kan arbejdes med en øvelse omkring netop refleksionen i små grupper. Som inspiration kan fx anvendes **opgave 3**, og der kan skabes sammenhæng med netværkstegningen i opgave 2.

Ved opsamlingen kan underviseren fremkomme med generelle forhold og erfaringer på området. Stikord kan bl.a. være: *Forskellen på at være forældre og plejeforældre, forældreskab med forbehold, nye roller (hjemme og i netværket), tilsyn fra myndighederne*. Man kan også drøfte egne hjemmeboende børns nye roller.

Egnede film: *De loyale børn* samt afsnit 2 i *Netværksanbringelse (Forandring i familien)*, 9 min.

Tema 2: At give omsorg og støtte barnets udvikling

- Emne 1: Tilknytningens betydning for barnets udvikling
- Emne 2: Omsorg og omsorgssvigt
- Emne 3: Dagliglivet som basis for arbejdet med at støtte barnets udvikling
- Emne 4: At blive adskilt fra sine forældre

Emne 1: Tilknytningens betydning for barnets udvikling

Med basis i det moderne børnesyn kan et kortere teoretisk underviseroplæg tage udgangspunkt i tilknytningsteorien for at give deltagerne en forståelse af den tidligere tilknytningens betydning for barnets personligheds- og identitetsudvikling. Oplægget bør omfatte forståelse for den tidlige tilknytningens biologiske forankring, der betyder, at barnet udvikler bånd til forældrene, selv under de mest ugunstige forhold. Følelserne over for forældrene kan være modstridende, men båndene er betydningsfulde.

Begreberne *tidligt samspil, tilknytningsmønstre, indre arbejdsmodeller, tilknytningshierarki* kan med fordel indgå, ligesom man kort kan omtale *tilknytningsforstyrrelse*. Man kan berøre den neuroaffektive udviklingspsykologi og tilknytningens betydning for hjernens udvikling. Den nyere forskning giver imidlertid også viden om den plastiske hjernes muligheder for at skabe nye tilknytninger eller ændre tilknytningsmønstre. Som inspiration i undervisningen kan fx anvendes Bowlby (*En sikker base*), Birk Sørensen (*Støt mestring, bryd mønstre*), og i forhold til den neuroaffektive udviklingspsykologi kan anvendes litteratur af Hart (se litteraturlisten).

Dobbeltilknytning er naturligvis vigtig at forstå, når det drejer sig om plejebørn, idet den tidlige tilknytning til forældrene kan sameksistere med en udviklet selektiv tilknytning til plejeforældrene.

Netværksanbringelsen etableres netop, fordi der på forhånd består en tilknytning mellem plejebarnet og plejeforældrene, og netværksfamiliernes enestående mulighed for som en del af plejebarnets historie at have kendskab til forhold i barnets udvikling er betydningsfuld. Som en slags livsvidne kender man andre sider af barnet end dem, barnet viser ved anbringelsen, hvilket kan være medvirkende til, at der hurtigere og nemmere kan etableres en tættere tilknytning mellem plejeforældre og plejebarn. Forskning peger på, at børnene opfatter en anbringelse i netværket som mere naturlig end en anbringelse i en traditionel plejefamilie. De føler sig ikke så "anderledes" end andre børn, og de føler sig valgt, (bl.a.: Baggesen: *Med hjerne og hjerte*).

En svensk undersøgelse sandsynliggør, at et plejebarn kun kan opnå den nødvendige dobbelte tilknytning, såfremt der eksisterer et respektfuldt samarbejde mellem forældre og plejeforældre. (Esping og Hagbardt: *Med barns øgon.....*). Denne antagelse kan passende medtages til temaet om samarbejde med forældrene.

Dobbeltilknytningens eventuelle dilemmaer kan bearbejdes via en gruppeopgave, fx **opgave 4**. Opsamlingen vil sandsynligvis komme til at omfatte temaer som uvished om plejeforholdets varighed, usikkerhed om, hvorvidt relationen mellem plejebarn og plejeforældre kan bevares, plejeforældrenes manglende grundlæggende rettigheder i forhold til barnet. Underviseren kan i opsamlingen supplere med generelle og egne erfaringer med emnet.

Emne 2: Omsorg og omsorgssvigt

Omsorgsbegrebet knytter sig tæt op ad emnet om tilknytning.

Underviseren kan indlede med at bede deltagerne – i grupper eller i plenum - om at definere begrebet omsorg og indhold.

Opsamlingen kan suppleres med teori om omsorg, som fx kan findes i Poulsen (*Børns udvikling*) eller Nygren: (*Professionel omsorg for børn*).

Herefter kan deltagerne definere deres opfattelse af omsorgssvigt, og opsamlingen kan her suppleres med et teoretisk oplæg om omsorgssvigt. Som inspiration kan fx anvendes Killén (*Omsorgssvigt, det teoretiske grundlag*). Stikord i oplægget kan fx være: *Forskellige former for omsorgssvigt, tegn på omsorgssvigt, mulige konsekvenser af omsorgssvigt samt børnenes overlevelsestrategier*.

Emnet kan også omfatte definition af og drøftelse af begreberne *mønsterbrydere, beskyttelsesfaktorer og resiliens*. Man kan bede deltagerne om at pege på forskellige generelle beskyttelsesfaktorer i et barns opvækst. Inspiration findes i fx Killén (*Omsorgssvigt, det teoretiske grundlag*), Nordahl m.fl. (*Adfærdsproblemer hos børn og unge*) eller Birk Sørensen (*Støt mestring, bryd mønstre*). Antonovskys teori om *OAS - oplevelsen af sammenhæng* - kan eventuelt introduceres og anvendes løbende i uddannelsens emner, da et vigtigt element i familieplejearbejde er at støtte barnets arbejde med at skabe sammenhæng og kontinuitet. Også Zornig Andersens: *Zornig – vrede er mit mellemnavn*, rummer et lille afsnit om mønsterbrud.

Nogle plejebørn kan have udviklet vanskeligheder, så undersøgelse og evt. behandling af professionelle er påkrævet.

Film: *Plejeforældre fortæller* (3. del, 6 min.)

Emne 3: Dagliglivet som basis for arbejdet med at støtte plejebarnets udvikling.

Et barn bliver først og fremmest anbragt i en plejefamilie for at profitere af familiens hverdagsliv med dens rutiner og indhold.

Under emnet kan der arbejdes med en gruppeopgave (**opgave 5**), så deltagerne får mulighed for at overveje, hvordan de i dagligdagen helt konkret kan give deres plejebarn omsorg og støtte med afsat i formålet med anbringelsen.

Arbejdet med plejebarnets livshistorie tages op som en konkret metode i arbejdet. I netværksfamilier kender man ofte på forhånd barnets historie, hvilket er befordrende for arbejdet med at skabe sammenhæng i barnets liv. Man kan lave en livshistoriebog med tekst (om oplevelser, den første tand, den dag, barnet blev anbragt el.a.), fotografier, og hvad man ellers kan finde på. Man kan fx også lave barnets "skattekasse" med fx en fin sten fra en strandtur, billetter til cirkus m.v.). Inspiration findes i rigt mål hos Strøm (*Livshistoriebøger.....*)

Barnet kan alt efter alder og modenhed inddrages i arbejdet med sin livshistorie. Det lille barn kan fortælle historier til plejeforældrene, som skriver dem ned, senere kan barnet skrive selv, barnet kan tage fotos. Sådanne aktiviteter danner en særdeles basis for dialog med barnet om dets oplevelse af sin situation.

I forhold til hverdagslivet kan desuden introduceres teori om *opdragelsesstil* (fx Baumrind) og sammenhængen mellem tilknytningsmønster og opdragelsesstil som grundlag for at være den resiliensstærkende voksne. Teori og idéer til undervisningsbrug kan findes hos Sommer (*Barndomspsykologi*) og Birk Sørensen (*Støt mestring, bryd mønstre*). I sidstnævnte bog findes også teori og små cases omkring den anerkendende tilgang i relationen barn/voksen. Idéer til undervisning i anerkendende kommunikation findes også i rigt mål hos Lynge (*Anerkendende pædagogik*).

Casen i **opgave 6** kan anvendes til omsætning af teori om opdragelse.

I forhold til temaet om børns inddragelse har Børnerådet udgivet materiale om bl.a. *Roger Harts deltagelsesstige*. Kildedals 3 niveauer for inddragelse af barnet kan også anvendes: *medindflydelse*, *medbestemmelse* og *selvbestemmelse*, (KIA: *Kvalitet og mål i anbringelsen*).

Film: *Plejeforældre fortæller* afsnit 3 (*Nærhed og omsorg til plejebarnet*), (6 min).

Emne 4: At blive adskilt fra sine forældre

Selv om barnet kender den familie, det skal bo hos, kan det være forbundet med store udfordringer at skulle bo der uden daglig kontakt med forældrene. Underviseren kan indledningsvis bede deltagerne – i plenum eller grupper – om at give bud på mulige reaktioner hos et netværksanbragt barn, der bliver adskilt fra sine forældre. Undervejs kan underviseren bl.a. komme ind på barnets *angst for det ukendte*, *skyldfølelse*, *bekymring* for forældrene og eventuelle søskende, der fortsat bor i hjemmet, oplevelse af at *blive kasseret*. Barnet bruger desuden mange ressourcer på at tilpasse sig de nye forhold. Inspiration kan findes i *TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge* samt hos Killén (*Omsorgssvigt – praksis og ansvar*). Nogle børn får sorg/krisereaktioner, som kan være udviklingshindrende på grund af kollision mellem sorgproces og udviklingsproces; sorgen kan tilsidesætte udviklingen og påvirke barnets mulighed for tilknytning til de nye plejeforældre negativt. Se fx Killén (*Omsorgssvigt*) eller Dyregrov (*Sorg hos børn*). Man bør derfor drøfte, hvordan man kan støtte barnet i denne proces.

Plejefamilien skal desuden også i denne sammenhæng være opmærksom på, om der kan være et behov for professionel hjælp til barnet, og underviseren kan vejlede på holdet om hjælpemuligheder.

Plejebarnets dilemmaer ved at befinde sig mellem to familier – selv om familierne tilhører samme slægt - er belyst i Warming og Weglers undersøgelse: *Barnet mellem to familier*, hvor man kan finde inspiration til undervisning i emnet. Der kan evt. suppleres med udsagn fra www.boernetinget.dk.

Tema 3: Relevant lovgivning

- Emne 1: Hjælpeforanstaltninger for børn med særlige behov
- Emne 2: De lovgivningsmæssige rammer for netværksplejefamiliens arbejde
- Emne 3: Tavshedspligt og underretningspligt

Emne 1: Hjælpeforanstaltninger for børn med særlige behov

Lovstof kan erfaringsmæssigt være vanskeligt tilgængeligt stof, og man kan med fordel gøre oplægget så dialogbaseret som overhovedet muligt. Oplægget kan med afsæt i FN's børnekonvention omfatte et overblik over reglerne på børneområdet (Servicelovens kapitel 11), således at man gennemgår en børnesags forløb i den kommunale forvaltning. I den forbindelse bør der lægges vægt på den børnefaglige undersøgelse, vurdering af foranstaltningsform/anbringelsesform samt lovreglerne om ophør eller ændring af en anbringelse.

De overordnede formål med støtten til børn med særlige behov og forståelsen af begrebet *Barnets bedste* bør præciseres.

Lovregler ændres jævnligt, så underviseren kan foreslå deltagerne at anvende forarbejdet materiale, som findes i form af forskellige håndbøger, fx *Børn og unge-håndbogen*, når der opstår behov for ajourføring af viden om lovregler.

Også *plejebarnets rettigheder* bør omtales, igen med en rød tråd til børnekonventionen. Det gælder således retten til

- at blive hørt (Servicelovens § 46, stk. 3)
- samvær med forældre og netværk (Servicelovens § 71, stk. 1)
- en støtteperson under anbringelsen (Servicelovens § 68b, stk. 4)
- en bisidder (bl.a. Børns Vilårs bisidderordning) (Servicelovens § 48, stk. 1)
- at klage over beslutninger, der træffes af myndighederne (om anbringelse, ophør, flytning, samvær m.v.) (Servicelovens § 167)

På Socialministeriets hjemmeside findes en oversigt over børns klagemuligheder i en form, der kan anvendes i forbindelse med vejledning af børnene, og på Børnetingets hjemmeside findes en tilsvarende vejledning. Børnerådet har udgivet materiale til forskellige aldersgrupper for at fortælle anbragte børn og unge om deres rettigheder (se litteraturlisten).

Emne 2: De lovgivningsmæssige rammer for netværksplejefamiliens arbejde

Servicelovens regler om godkendelse af netværksplejefamilier gennemgås ligesom de økonomiske og praktiske forhold omkring anbringelsen.

Reglerne om tilsyn gennemgås sammen med reglerne om vejledning, supervision og uddannelse af plejefamilien – alt med udgangspunkt i lov og vejledning.

Film: Del 4 af *Netværksanbringelse (Familie og forvaltning)*, 6 min. samt del 6 af *Plejeforældre fortæller (Supervision og netværk)* (6 min.)

Emne 3: Tavshedspligt og underretningspligt

Tavshedspligt kan være vanskelig at håndtere i plejefamilier, der jo overtager den daglige omsorg for plejebarnet og dermed også den primære kontakt med fx skole, dagtilbud og sundhedsvæsen og barnets netværk. Som netværksfamilie (især slægtsplejefamilie) kan det være endnu vanskeligere, idet mange oplysninger i forvejen er kendt af mange i netværket, og udfordringerne forstærkes ved, at netværksplejefamilier ikke nødvendigvis ser sig selv som offentligt ansatte. Perspektivet på plejefamiliens egne hjemmeboende børn i forhold til tavshedspligt bør også berøres.

Såvel Persondatalov som Forvaltningsloven kommer i spil, når det gælder tavshedspligten og bør omtales i et oplæg. Begrebet *forvaltningsmyndighed* har betydning for forståelse af reglerne om tavshedspligt.

En opgave kan være med til at nuancere drøftelserne og øge forståelsen. (**Opgave 7**).

Serviceovens regler om underretningspligt (senest ajourført 1. oktober 2013 i forbindelse med *overgrebspakken*) kan gennemgås af underviseren. Forståelsen af de forskellige kriterier for henholdsvis den almene og den skærpede underretningspligt (Serviceovens § 153 og 154) er nødvendig for at kunne navigere i reglerne. Også her spiller det en rolle, at netværksplejefamilierne ofte ikke betragter sig selv som professionelle.

Modsætningsforholdet mellem barnets ret til fortrolighed med plejeforældrene og underretningspligten kan desuden gøres til genstand for en drøftelse.

Børnerådets filmserie på 16 kortfilm, *Rettidig omsorg*, omhandler forskellige perspektiver på underretningspligten, og hos Den sociale Ankestyrelse findes også undervisningsmateriale om emnet.

Tema 4: Netværksplejefamiliens samarbejdspartnere

- Emne 1: Samarbejdet med barnets forældre og andre betydningsfulde personer fra barnets netværk
- Emne 2: Barnets samvær med forældre og netværk
- Emne 3: Praktisk inddragelse af barnets forældre i dagligdagen
- Emne 4: Samarbejde med myndigheds personer og andre professionelle

Emne 1: Samarbejdet med barnets forældre og andre betydningsfulde personer fra barnets netværk

Forskning tyder på, at slægtsplejefamilier generelt opfatter deres samarbejde med forældre som værende lidt dårligere, end traditionelle plejefamilier gør.

Emnet kan evt. indledes med en gruppedrøftelse om holdninger, udfordringer og eventuelle erfaringer med samarbejdet med barnets forældre og øvrige netværk (fx kan **opgave 8** anvendes), og i opsamlingen kan underviseren supplere drøftelserne med relevant teori og generelle erfaringer.

Serviceovens bestemmelser om samarbejde, der danner grundlaget for plejefamiliens samarbejde med forældre og øvrige netværk, kan opridses af underviseren. Der kan samtidig trækkes en tråd tilbage til tema 3.

Udgangspunktet for samarbejdet er, at barnet har brug for familien under anbringelsen, at barnet har brug for, at forældre og andre støtter op om anbringelsen, og at plejefamilien kan involvere sig i et respektfuldt samarbejde med barnets forældre. Her kan knyttes en tråd tilbage til tema 2.

Underviseren kan bede deltagerne – i grupper eller i plenum - om at beskrive mulige reaktioner hos forældre, hvis barn skal anbringes uden for hjemmet og også i den forbindelse perspektivere *netværksanbringelsen*. Sorg/krisereaktioner hos børnenes forældre kan indgå i oplægget, og underviseren kan desuden orientere om hjælpemuligheder for forældrene, heriblandt muligheden for at få en støtteperson (Servicelovens § 54).

Film: *Støtteperson*, 1. del (11 min.), *Plejeforældre fortæller*, afsnit 4 og 5 (à 9 min.)

Under dette emne vil spørgsmålet om barnets samvær med forældrene sandsynligvis komme frem, og det kan naturligt lede over i næste emne.

Emne 2: Barnets samvær med forældre og netværk

Samvær skal ses som en mulighed for, at barnet kan bevare - og måske endda styrke- tilknytningen mellem barnet og dets forældre.

Servicelovens bestemmelser om samvær som en rettighed for barnet trækkes op, hvis de ikke allerede er blevet det. Forskning peger på en tendens til, at børn i slægtsplejefamilier har hyppigere og mere stabil kontakt med deres forældre end børn i andre familieplejetyper, men der ses også en risiko for, at et barn helt mister kontakten til den ene gren af sin familie. Det er desuden karakteristisk, at børn i slægtsplejefamilier oplever sig som medbestemmende i forhold til samværets form og omfang i højere grad, end det er tilfældet for børn i andre familieplejetyper.

Selv om samvær og kontakt er godt for barnet på langt sigt, kan den enkelte kontakt sagtens være svær og problemfyldt. Samvær kan også både være "for lidt og for meget", og emnet kommer utvivlsomt til at rejse en debat blandt deltagerne. Det kan ofte være en fordel, at kommunens repræsentanter er involveret i fastsættelse af samvær, bl.a. fordi der kan være en konflikt i de indbyrdes roller mellem forældrene og plejeforældrene, der nu har en mulighed for at være med til at bestemme, hvornår forældrene må se deres barn. Lovreglerne om de kommunale muligheder for at fastsætte samvær bør derfor omtales.

I forhold til vanskelige samværssituationer (fx forældres fravær fra aftalte samvær eller børns utryghed ved samværet på grund af forældres uforudsigelige eller ubehagelige adfærd) kan underviseren give forslag til, hvordan man som plejeforældre kan arbejde med at hjælpe barnet med at udvikle strategier for samværet.

Opgaveforslag: Opgave 9 og 10.

Emne 3: Praktisk inddragelse barnets forældre i dagligdagen

En brainstorm omhandlende de praktiske muligheder for plejefamiliens inddragelse af barnets forældre i hverdagssituationer kan danne indledning til emnet. Man kan finde inspiration i bogen *Forældreinddragelse til barnets bedste*, hvor man kan finde forældrenes egne udsagn om hvordan man ønsker at indgå i samarbejde. Også filmen *Vi er stadig mor og far* (ca. 20 min) kan anvendes.

Deltagerne bør have mulighed for at reflektere over muligheder, egne grænser m.v. i inddragelsen af forældrene.

Emne 4: Samarbejde med myndighedspersoner og andre professionelle

Deltagerne kan indledningsvis anmodes om at remse op, hvilke samarbejdspartnere, der kan komme på tale. Det kan gøres på plenum eller som en lille øvelse i små grupper.

Anbringende kommune er en fast samarbejdspartner, og det samme er fagpersoner i barnets skole eller fritidstilbud. Selv om børn i netværkspleje generelt er mindre belastede end andre plejebørn, kan der desuden opstå udviklings- og/eller adfærdsproblemer hos plejebarnet, der kræver professionel støtte til både barn og plejeforældre, hvilket fordrer et samarbejde mellem plejeforældrene og fagpersonerne.

I opsamlingen kan underviseren klargøre roller og kompetencer hos henholdsvis plejefamilie, kommunale myndigheder og øvrige samarbejdspartnere. Kommunens myndighedsrolle adskiller sig fra andre samarbejdspartnere, idet kommunens repræsentanter udstikker mål og rammer for samarbejdet, baseret på undersøgelse, handleplan m.v. og skal lede den samlede indsats for barnet. I denne sammenhæng kan man fokusere på begreber som tydelighed, klare aftaler og respekt for hinanden. Der bør desuden skelnes mellem myndighedsrådgiverens og familieplejekonsulentens forskellige roller og opgaver.

Undersøgelser har godtgjort, at netværksplejefamilier generelt har mindre kontakt med myndighederne end andre typer af plejefamilier (Egelund m.fl. *SFI, 10:34*). Alligevel bliver en netværksplejefamilie i et eller andet omfang "en offentlig familie". **Opgave 11** kan anvendes.

De netværksplejefamilier, der allerede er etablerede som plejefamilie, fremfører erfaringsmæssigt eksempler fra eget samarbejde med anbringelseskommunen og andre samarbejdspartnere i undervisningen. I den forbindelse kan man fokusere på forskellen mellem lovregler og lokale procedurer.

I forhold til samarbejdet mellem plejefamilien og anbringende kommune kan det i øvrigt være relevant at omtale høringsretten i Serviceloven for plejefamilierne i forbindelse med ophør af anbringelse og skift af anbringelsessted.

Film: Afsnit 4 af *Netværksanbringelser (afsnit 4:Familie og forvaltning)*, 6 min.

4. Opgaver og undervisningsmaterialer

Der findes meget lidt forskning om anbringelser i netværket uden for slægten, og man bør derfor være opmærksom på, at de omtalte forskningsrapporter stort set omhandler slægtspleje.

Der er ingen varighed på de foreslåede opgaver, da det er forskelligt, hvordan man vægter opgaverne, og i hvilken sammenhæng, de anvendes. Indholdet kan afpasses deltagergruppens konkrete behov.

Når det gælder filmmaterialet, er en del udarbejdet til undervisningsbrug af traditionelle plejefamilier, og underviseren kan derfor med fordel i forbindelse med anvendelse af dem være med til at supplere med det nødvendige netværksplejeperspektiv.

Opgave til alle temaer:

Opgave 1: Refleksionsøvelse

Tænk tilbage på dagens forløb – både oplæg, film og gruppearbejde.

- Var der noget i undervisningen, der var nyt for dig?
- Var der noget af stoffet, du var bekendt med i forvejen?
- Var der noget, der undrede dig i dagens løb?

- Var der noget, du gerne vil drøfte igen?
- Hvordan kan du bruge det, du har lært, i din funktion som netværksplejefamilie?

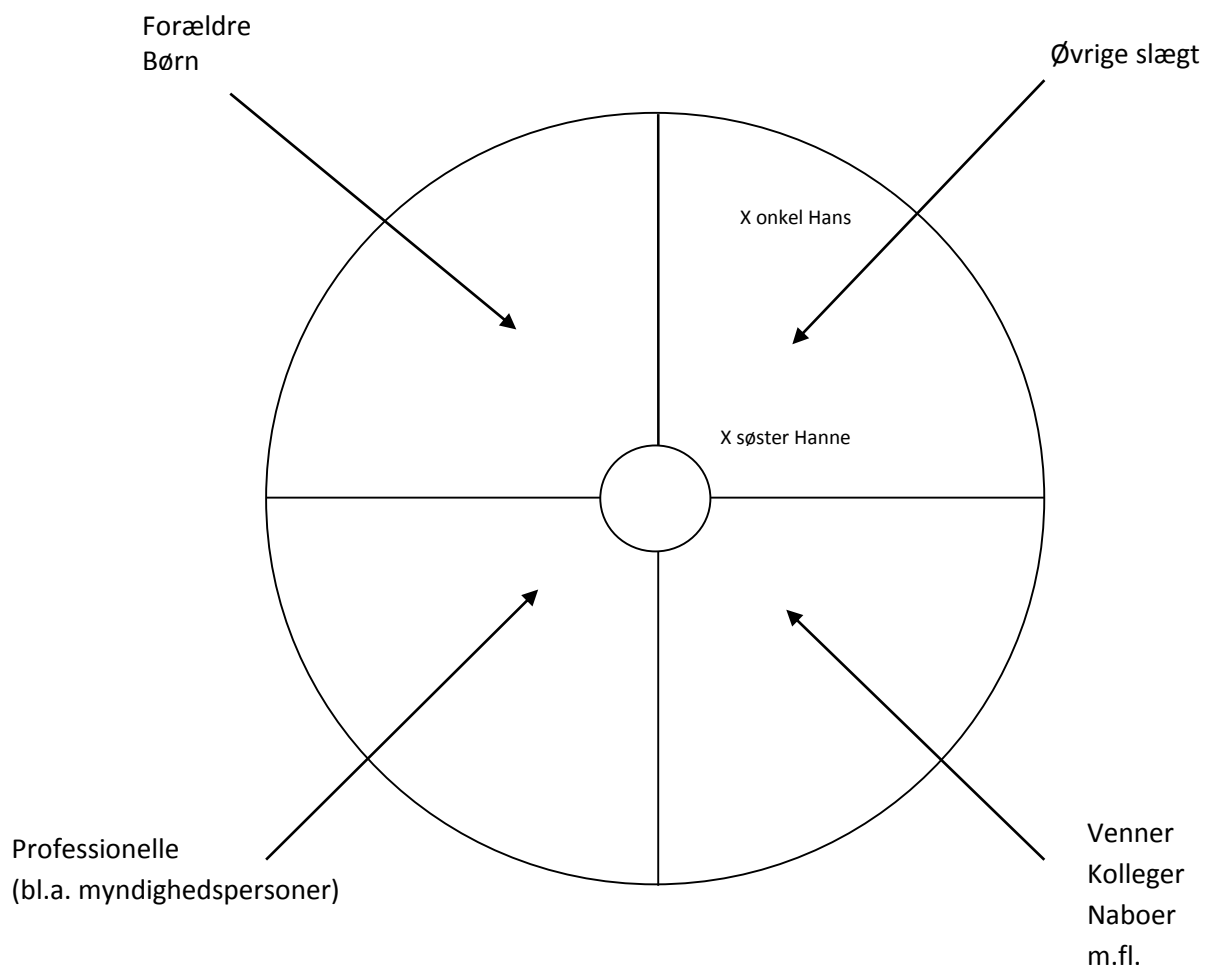
Overvej først spørgsmålene selv og gå derefter sammen i grupper på 2 eller 4, hvor I på skift fortæller hinanden om jeres overvejelser.

Opgaver til tema 1: At være netværksplejefamilie

Opgave 2: Netværkskort

Indsæt dig selv i centrum og placér de enkelte personer i relevant afstand, således, at de personer, du er tættest knyttet til, bliver placeret tættest på centrum.

I tema 2 kan barnet indsættes i centrum



Opgave 3: Arbejdet som netværksplejefamilie

Drøft følgende spørgsmål i gruppen:

Hvordan er jeres forhold som netværksplejefamilie kommet i stand? Hvem fik idéen?

Hvilke motiver har (havde) I til at gå ind i opgaven som netværksplejefamilie?

Har jeres egen familie ændret sig? – nye roller for familiens medlemmer?

Hvordan er jeres rolle i det samlede netværk? Har den ændret sig? Tror I, den vil ændre sig?

Hvordan har andre dele af jeres netværk reageret på, at I har et plejebarn fra familie/netværk?

Hvilke forventninger har I til plejebarnet og dets udvikling?

Hvad er de største udfordringer i arbejdet som netværksplejefamilie?

Hvad er de største plusser?

Hvis I har egne, hjemmeboende børn:

Hvordan vil I forberede/har I forberedt jeres børn på den nye situation?

Får jeres egne børn nye opgaver og nyt ansvar i forbindelse med, at der kommer et plejebarn?

Hvor er udfordringen for jeres børn? Kan de evt. komme i klemme?

Tror I, at jeres barn vil dække over plejebarnet? – Hvor tror I, loyaliteten ligger?

Skal jeres egne børn vide ligeså meget om plejebarnet som I voksne?

Hvordan tror I, at jeres egne børn vil opleve det, hvis der opstår forhold omkring plejebarnet, der er svære?

Opgaver til tema 2: At give omsorg og støtte barnets udvikling

Opgave 4: Dobbelttilknytning

Overvej følgende spørgsmål i gruppen:

Kan jeres plejebarn opretholde tilknytningen til sine forældre og opbygge en tilknytning til jer?

Tror I, at tilknytningen mellem jer og jeres plejebarn vil vare ved, når jeres plejebarn ikke bor hos jer længere?

Ved I, hvor længe plejebarnet skal bo hos jer?

Hvilke fordele er der for barnet med at have forældre **og** plejeforældre – to familier?

Hvad kan være svært for barnet ved at være knyttet til to familier?

Opgave 5: Hverdagslivet som base for barnets udvikling

Drøft følgende spørgsmål i gruppen:

Hvordan kan I som familie være med til at skabe en god relation til jeres plejebarn?

Hvordan kan I som plejefamilie støtte barnets udvikling?

Hvordan kan I hjælpe barnet med at oparbejde selvstændighed?

Hvordan kan I rent praktisk hjælpe barnet med at skabe sammenhæng i sit liv?

Hvad vil I gøre, hvis jeres plejebarn ikke trives?

Hvad kalder jeres plejebarn jer? /Hvad ønsker I, at plejebarnet skal kalde jer?

I må gerne blive så konkrete som muligt i jeres besvarelser.

Opgave 6: Opdragelse, case Sofus

9-årige Sofus har været i netværkspleje hos sine farforældre i ca. ½ år. Farforældrene var i mange år bekymret for drengen, mens han boede hos sin mor, som havde svært ved at passe ham, og de har gjort et stort stykke arbejde for at få ham til at falde til. Farmoderen har opgivet sit udearbejde for at kunne tage sig så meget af Sofus som overhovedet muligt.

Sofus er lille af sin alder. Til gengæld er han ret overvægtig. Farmoderen har netop været til skolesundhedsplejersken sammen med ham, og denne gav udtryk for, at der er behov for, at Sofus taber sig. Han kan ikke følge med kammeraterne, når de leger, spiller bold m.v., og det betyder, at han oftere og oftere oplever, at de andre ikke vil have ham med i legen. I timerne forsøger han at spille på sin charme og agere klassens klovn.

Sundhedsplejersken gav farmoderen en plan med de madvarer, det er hensigtsmæssigt for Sofus at spise.

Farmoderen har flere gange talt med Sofus om, hvordan de kan ændre hans kost. Sofus synes, at det er en god idé, når de taler om det, for han er ked af at være uden for klassekammeraternes leg. Det er hans farmoder der laver mad, og hun gør et stort arbejde med at indarbejde de sundere vaner, så hele familien sammen ændrer kosten. Ved måltiderne nægter Sofus imidlertid at spise de sunde ting og kræver at få burgere, pizza, pommes frites - og mayonnaise og ketchup til det hele. "Jeg kan ikke li' det", er hans standardkommentar, når farmors mad er sat på bordet. "Jeg vil ha' det, jeg plejer at få hjemme hos min mor", siger han også, og ofte går han fra bordet uden at spise. For at han ikke skal gå sulten i seng, får han ofte lidt senere på aftenen et stykke rugbrød med pålægschokolade, hvilket han også får med i sin skolemaddpakke. Han bryder sig ikke om andet pålæg.

Farforældrene er i tvivl om, hvordan de skal håndtere situationen over for Sofus, og de er heller ikke enige om det. Farmoderen synes, det er synd at stille strenge krav til ham, for "han har haft det svært nok" i sit

liv, mens hans farfars holdning er, at de skal være betydeligt strengere over for ham, fx synes han ikke, at Sofus skal have mad senere om aftenen, hvis han ikke spiser ved måltiderne.

En aften spidsede situationen til, da Sofus nægtede at spise aftensmaden. Da farmoderen forsøgte at presse ham til at spise lidt ("Du skal i hvert fald lige smage på det"), blev Sofus voldsomt vred og skreg højt: "Jeg vil ikke ha' jeres møgmad, så kan jeg bare flytte hjem til min mor, din dumme møgheks".

Spørgsmål:

1. Drøft historien og kom med forslag til, hvordan farforældrene kan håndtere situationen.
2. Hvad tror I, vil hjælpe i situationen: Belønning, straf, forhandling eller andet?

Inddrag teori om opdragelsesstile i jeres drøftelser.

Opgaver til tema 3: Relevant lovgivning

Opgave 7: Tavshedspligt, case Peter

9-årige Peter har været i pleje hos sine morforældre. Hans mor har haft et svært liv med psykisk sygdom, fra hun var ganske ung. Hun har mange gange været indlagt på psykiatrisk sygehus. Peter fik hun sammen med en mand, som hun traf under en af sine indlæggelser. Han begik selvmord, da Peter var spæd.

Peter og moderen har på forskellig måde fået støtte fra kommunen – støttepædagog, hjemmehos-støtte, praktisk hjælp, kortvarige anbringelser – fordi det var svært for moderen at tage sig godt af Peter. Da Peter var 5 år, foreslog hans mor imidlertid selv sin kommune, at Peter skulle bo hos hendes forældre, fordi hun ikke syntes, at hun magtede opgaven længere. Morforældrene ville gerne tage Peter i pleje, og de havde da også ofte passet ham i årene forud.

De første 5 år af Peters liv har således været turbulente. Han flyttede ofte og var i forskellige vuggestuer og børnehaver, og han havde flere korte ophold på døgninstitution.

Begge morforældre er på arbejdsmarkedet, så Peter er i skolefritidsordning efter skoletid. Peter går i 3. klasse.

Peter har aldrig kendt sin far, og han taler ikke om ham.

Peter har jævnlig kontakt med sin mor i form af samvær, telefonsamtaler m.v.

Skolegangen har aldrig været let for Peter. Han har svært ved at koncentrere sig om det faglige, og han har mange konflikter med såvel kammeraterne som lærerne. Det går bedre i skolefritidsordningen, hvor Peter især er glad for en af de kvindelige medarbejdere. De dage, hun ikke er på arbejde, er Peter ikke glad for at være der. Ved en bestemt lejlighed gik han fra fritidsordningen og sad på trappen og ventede, indtil hans mormor kom hjem fra arbejde.

Peter er dygtig til at spille fodbold, og han nyder at være til træning. Hvor han har et rigtig godt forhold til sin træner.

Peters klasselærer er bekymret for Peters faglige og sociale udvikling og har indbudt hans morforældre til et møde. Ved mødet spørger han ind til Peters opvækst og tidlige udvikling og til Peters relationer til sin mor og far. Peter har fortalt læreren om sin gode relation til fodboldtræneren, og medarbejderen fra skolefritidsordningen har fortalt læreren om det gode forhold mellem hende og Peter. Klasselæreren har derfor tænkt, at det kunne være en god idé, at der blev holdt et fællesmøde, så alle med relation til Peter kunne deltage og lægge en fælles plan for, hvordan man kan støtte ham så godt som muligt i dagligdagen.

Spørgsmål til drøftelse

1. Må plejeforældrene give lov til, at et sådant fællesmøde afholdes?
2. Hvad må plejeforældrene sige om Peters forhold til lærerne, skolefritidsordningen og fodboldtræneren?
3. Er der forskellige regler i forhold til de forskellige personer?

Opgaver til tema 4: Netværksplejefamiliens samarbejdspartnere

Opgave 8: Samarbejde med plejebarnets forældre

Drøft følgende spørgsmål i gruppen:

Hvilke forventninger tror I, at forældrene har til jeres indsats og til plejeforholdets forløb?

Hvilke forventninger har I selv til samarbejdet med jeres plejebarns forældre?

Hvad tror I er svært for forældrene?

Kan samarbejdet mellem jer og forældrene give problemer for barnet?

Hvad vil I gøre, såfremt der opstår uenighed om plejebarnets opdragelse mellem jer og barnets forældre?

Har I tænkt over, hvordan det vil være at samarbejde med forældre, der har forvoldt deres barn smerte og svigt?

Tror I, at det, at I er en del af barnets netværk kan påvirke jeres samarbejde med plejebarnets forældre? I givet fald hvordan?

Hvordan kan I vise forældrene, at I passer godt på deres barn?

Vil I opbygge traditioner sammen med barnets forældre? (fx jul, sommer, fødselsdage el.a.)

Hvordan vil I inddrage jeres plejebarns forældre i dagligdagen?

Opgave 9: Samvær, case Frida

Hanne og Søren Pedersen har i ca. 1 år været netværksplejefamilie for den 4-årige Frida. Søren er halvbror til Frida. Sørens egen opvækst hos moderen har været god og tryk. Efter Fridas fødsel har moderen imidlertid haft det svært, hvilket bl.a. har givet sig udslag i misbrugsproblemer – først og fremmest er hun alkoholiker. Hun har flere gange været indlagt til behandling for sit misbrug.

Fridas forældre boede samme i nogle år, men samlivet blev ophævet, da Frida var 2 år. I begyndelsen havde Frida samvær med sin far ved hans i hjemmet, men hverken moderen eller Frida har kontakt med ham længere. Søren og Hanne har aldrig haft et godt forhold til ham.

Plejeforholdet er kommet i stand på foranledning af kommunen.

I det daglige har hverken plejefamilien eller Frida nogen særlig kontakt med moderen. Hun ringer en gang imellem, men det sker sædvanligvis, når hun er beruset. Så er hun meget grædende, beder om hjælp og i den seneste tid har hun givet udtryk for, at hun vil have Frida hjem at bo, så hun ikke føler sig så ensom.

Der er i samarbejde med socialforvaltningen lavet samværsaftaler, så Frida skal hjem til sin mor hver anden weekend med 1 overnatning. Efter de seneste samvær har Frida imidlertid reageret ret voldsomt. Hun har mareridt om natten, og hun er begyndt at tisse i sengen om natten. Også om dagen har plejeforældrene en fornemmelse af, at hun bruger mange ressourcer som reaktion på samværet, for de synes, at hendes udvikling er ved at gå i stå. De seneste to weekender har Frida grædt højt og afvist sin mor, når hun kom for at hente hende.

Spørgsmål til drøftelse

1. Hvordan synes I, at plejefamilien skal gribe denne situation an?
2. Hvilke tiltag har plejefamilien mulighed for?
3. Har Hanne og Søren som netværksplejefamilie særlige muligheder for at løse situationen?

Opgave 10: Samvær

Drøft følgende spørgsmål i gruppen:

Hvilke forventninger har I til plejebarnets samvær med forældre?

Hvilke forventninger har I til plejebarnets samvær med det øvrige netværk?

Er der nogle i netværket, som I (og plejebarnet) har mistet kontakten med, efter at det har fået ophold hos jer? Eller er der risiko for, at det kan miste kontakten?

Hvad er godt samvær?

Hvad er formålet med barnets samvær med forældre/netværk?

Hvis barnet ikke har kontakt med forældrene, hvordan kan I så over for plejebarnet give udtryk for respekt for dets forældre?

Hvordan bliver I (eller ønsker at blive) inddraget i beslutninger om barnets samvær med andre?

Foretrækker I, at der er faste aftaler omkring plejebarnet samvær med forældre eller andre?

Hvad vil I gøre, hvis barnet ikke trives med samværet med forældrene?

Opgave 11: Samarbejde med myndighedspersoner og andre samarbejdspartnere

Drøft følgende spørgsmål i gruppen:

Hvad er et godt samarbejde? Hvad er formålet med samarbejdet?

Er der forskel på samarbejdet med kommunens repræsentanter og andre samarbejdspartnere?

Hvad er jeres rolle i samarbejdet med forskellige samarbejdspartnere?

Hvilke forventninger tror I, at kommunen har til plejeforholdet?

Hvad kan I selv gøre for, at samarbejdet bliver godt og til gavn for barnet?

Hvilke forventninger tror I, at anbringelseskommunen har til jer som plejefamilie?

Oplever I, at samarbejdspartnere anerkender jeres kendskab til barnets udvikling og historie?

Har I oplevet udfordringer i samarbejdet med myndighedspersoner eller andre professionelle samarbejdspartnere? Hvordan har I i givet fald håndteret situationen?

5. Litteraturliste mv.

Bøger

- Andersen, Lisbeth Zornig: *Vrede er mit mellemnavn*, Gyldendal 2011
- Antonovsky, Aaron: *Helbredets mysterium*, Hans Reitzel 2009
- Bauer, Joachim: *Hvorfor jeg føler det, du føler*, Borgen 2006
- Biering-Madsen, Charlotte: *Som vi plejer – om at lykkes som plejefamilie*, Dansk Psykologisk Forlag, 2010
- Bo, Karen Asta; Guldager, Jens; Zeeberg, Birgitte: *Udsatte børn – et helhedsperspektiv*, Akademisk Forlag 2012
- Boserup, Bente; Merrild Lise: *Omsorgssvigt – et redskabshæfte til professionelle*, Børns Vilkår, 2009
- Bowlby, John: *En sikker base*, Det lille Forlag, 1994
- Bowlby, John: *At knytte og bryde nære bånd*, Det lille Forlag, 1996
- Broberg, Anders; Granquist, Pehr; Ivarsson, Tord og Risholm Mothander, Pia: *Tilknytningsteori*, Hans Reitzel 2008
- Broberg, Anders; Granquist, Pehr; Ivarsson, Tord og Risholm Mothander, Pia: *Tilknytning i praksis*, Hans Reitzel, 2010
- Broberg, Anders; Tjus, Tomas og Almqvist, Kjerstin: *Klinisk børnepsykologi*, Hans Reitzel, 2005
- Cullberg, Johan: *Krise og udvikling*, Hans Reitzel, 2007
- Ellneby, Ylva; von Hilgers, Barbro: *At samtale med børn – ved at lytte med fire ører*, Dansk Psykologisk Forlag, 2011
- Golding, Kim S.: *Styrk barnets tilknytning*, Dansk Psykologisk Forlag, 2010
- Gulbrandsen, Liv Mette: *Opvækst og udvikling*, Akademisk Forlag, 2009
- Guldberg, C.; Thormann, I: *Hånden på hjertet – omsorg for det lille barn i krise*. Hans Reitzel, 1995
- Guldberg, C.; Thormann, I: *Den nænsomme anbringelse*, Hans Reitzel 1998
- Gullestrup, Lise: *At blive et med sig selv*, Forlaget Frydenlund, 2005
- Hart, Susan: *Hjerne, samhørighed, personlighed*, Hans Reitzel, 2006
- Hart Susan: *Den følsomme hjerne*, Hans Reitzel, 2009
- Hart, Susan: *Betydningen af samhørighed*, Hans Reitzel, 2006
- Havneskjöld, Leif; Mothander, Pia Risholm: *Udviklingspsykologi*, Hans Reitzel, 2002
- Hertz, Berit; Iversen, Frank: *Mere anerkendelse i børnehøjde*, Psykologisk Forlag, 2007
- Jørgensen, Lene; Kabel, Steen: *Forældreinddragelse – til barnets bedste (Rør ikke ved min datters hestehale uden at spørge mig først)*. Børnesagens Fællesråd, 2005
- Jørgensen, Per Schultz: *Risikobørn - hvem er de, hvad gør vi?* Det tværministerielle Børneudvalg, 1993
- Juul, Jesper: *Familien – det primære sundhedssystem*, The Kempler Institute of Scandinavia, 1989
- Kildedal, Karin: *KIA-projektet – en håndbog(Kvalitet og mål i anbringelsen)*, Kildedal i samarbejde med Københavns Kommune/SOF, LFS, SL, DS, HK og Forstanderklubben/KKE, 2008
- Killén, Kari: *Omsorgssvigt – det teoretiske grundlag*, Hans Reitzel, 2010
- Killén, Kari: *Omsorgssvigt – praksis og ansvar*, Hans Reitzel, 2012
- Kragh-Müller: *Børneliv og opdragelse – grænser eller ej*, Hans Reitzel, 1997
- Krog, Niels Elkjær; Secher, Lotte: *Godt for børn – anerkendende relationer i praksis*, Hans Reitzel 2010
- Linden, Gunilla: *Kan børn skifte forældre?* Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, 1982
- Lynge, Bente: *Anerkendende pædagogik*, Psykologisk Forlag, 2007
- Nielsen, Henrik Egelund m.fl.: *TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*, Forlaget Børn og Unge, 2005
- Nordahl, Thomas; Sørlie, Mari-Anne; Manger, Terje og Tveit, Arne: *Adfærdsproblemer hos børn og unge – teoretiske og praktiske tilgange*, Dansk Psykologisk Forlag, 2008
- Nygren, Pär: *Professionel omsorg for børn og familier*, Dansk Psykologisk Forlag
- Perry, Bruce; Szalavitz Maia: *Drengen der voksede op som hund*, Hans Reitzel 2011
- Poulsen, Arne: *Børns udvikling*, Gyldendal 2008

Smith, Lars: *Tilknytning og børns udvikling*, Akademis Forlag, 2002
Sigsgaard, Erik: *Skæld mindre ud*, København, Hans Reitzels Forlag, 2007
Sommer, Dion: *Barndomspsykologi*, Hans Reitzel, 1996
Sommer, Dion: *At blive en person*, Hans Reitzel, 2001
Sommer, Dion: *Barndomspsykologi. Udvikling i en senmoderne verden*. Hans Reitzel, 2003
Stern, Daniel: *Spædbarnets interpersonelle verden*, Hans Reitzel, 2005
Strøm, Ingrid: *Livshistoriebøger – en hjælp til identitets- og selv værdsudvikling*, Dafolo 2000
Sørensen, Jytte Birk: *Støt mestring – bryd mønstre*, Dafolo Forlag 2007
Warming, Hanne; Wegler, Bibi: *Barnet mellem to familier – en undersøgelse af samarbejdet mellem forældre og plejeforældre*. Dafolo 1996
Warming, Hanne: *Har andre plejebørn det som mig*, Frydenlund, 2005
Warming, Hanne: *En pose blandet slik – fortællinger om livet som plejebarn*, Frydenlund, 2008
Øvreeide, Harald: *At tale med børn. Samtalen som redskab i børnesager*, Hans Reitzel, 2009

Artikler

Adolphsen, Bente: *12-årige gøres medansvarlige for kommunens indsats*, www.nfbo.org/artikler (Nordisk forening mot barnemishandling og omsorgssvikt).
Adolphsen, Bente: *Børnesamtaler – rettighed, pligt eller overgreb?* Socialrådgiveren nr. 15, 2011
Bae, Berit: *Voksnes definitions magt og børns selvoplevelse*, Social Kritik, nr. 47, 1996
Bae, Berit: *På vej i en anerkendende retning*, Social kritik, nr. 88, 2003
Børns hjerner, Tidsskriftet 0-14, nr. 2, 2010
Corlin, Anne Blom: *Anbringelser i plejefamilier*, PsykologNyt nr. 7, 2007
Corlin, Anne Blom: *Tilknytning imellem plejebørn og plejeforældre*, 2011
Paulsen, Susan: *Mormor orker mere for barnets skyld*. Socialrådgiveren nr. 5, 2004
Paulsen, Susan: *Vi er hans nærmeste*, Socialrådgiveren nr. 5, 2004 (Storebror som plejefar)

Lov og regler

FN's konvention om barnets rettigheder, findes fx på www.boerneraadet.dk
Lov om social service (www.retsinfo.dk)
Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, vejledning nr. 11 af 15. februar 2011, www.retsinfo.dk
Håndbog om Barnets Reform, Servicestyrelsen, 2011
Håndbog om anbringelsesreformen, Servicestyrelsen 2007
Vejledning nr. 86 af 30. november 2006 (Gennemgang af reglerne om tavshedspligt), www.retsinfo.dk
Jappe, Leif: *Børn- og ungehåndbogen*, Frydenlund (seneste udgave – udkommer 1 gang årligt)
Persondataloven (www.retsinfo.dk)
Forvaltningsloven (www.retsinfo.dk)
Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (www.retsinfo.dk)

Hjemmesider

www.sm.dk (Socialministeriet) Her findes lov og regler, bl.a. en oversigt over børns klagemuligheder
www.boernetinget (Henvender sig til børn)
www.boernsvilkar.dk (bl.a. om bisidderordningen)
www.plejefamilierne.dk (Plejefamiliernes Landsforening)
www.socialstyrelsen.dk
www.sfi.dk (Det nationale Forskningscenter for Velfærd)
www.baglandet.org (Nuværende og tidligere anbragte unge)

www.ast.dk (Den sociale Ankestyrelse)
www.boerneraadet.dk
www.deldinbekymring.nu (Ankestyrelsens hjemmeside om underretningspligt)
www.fbu.dk (Forældrelandsforeningen)
www.bornsvilkar.dk
www.kl.dk (Kommunernes Landsforening)
www.sl.dk (Socialpædagogernes Landsforbund)

Rapporter m.m.

Ankestyrelsens anbringelsesstatistik, seneste udgave

Baggesen, Bente: *Med hjerne og hjerte – dilemmaer når plejebørn anbringes i slægten*, KABU, Socialministeriet, 2005

Børnerådets udgivelser, 2013:

Nadia og Magnus flytter hjemmefra (5-7 år)

Når du ikke kan bo derhjemme (8-11 år)

Når du ikke kan bo derhjemme (12-17år)

Når du fylder 18 år (Efterværn)

De prøver at gøre det så normalt som muligt. Børnerådet, 2012

Esping, Ulla & Hagbardt, Sigbritt: *Med barns ögan – in ett barnrelateret förhållningssätt i familjehemsvården*, Almänna Barnhuset, 1992

Egelund, T., T. B. Jakobsen & L. Steen: *Det er jo min familie. Beretninger fra børn og unge i slægtspleje*. København SFI, 10:34

Inspirationsmateriale til arbejdet med netværksanbringelser, Socialstyrelsen, 2012

Knudsen, L.: *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægtsanbringelser og anbringelser i traditionel familiepleje*. København, SFI 9:26

Egelund, T. & Knudsen, L.: *Effekter af slægtspleje. Slægtsanbragte børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier*. København, SFI 11:20

Mehlbye, Jill: *Slægtsanbringelse – det bedste for barnet?* AKF forlaget, 2005

Når man bor i en anden familie (Tanker og gode råd fra unge, der selv har været i pleje) Kan downloades på www.centerforfamilie.dk

Om børneinddragelse – generelle betragtninger, Børnerådet.

Film

Blodets bånd, dansk dokumentar, TV2, oktober 2013 – 65 minutter.

Plejeforældre fortæller, Viking Media, kan downloades fra www.servicestyrelsen.dk, 6 dele med forskellig varighed

Fortællingen om ROSA – en film om og med plejebørn, 2011 www.fortaellingenomrosa.dk, 45 minutter

De loyale børn, ConCura, kontakt@concura.dk, ca. 20. minutter

Vi er stadig far og mor, kontakt@concura.dk, ca. 20 minutter

Rettidig omsorg, Børnerådet, 16 film om underretningspligt, 2013

Støtteperson, en filmserie, www.socialstyrelsen.dk

Netværksanbringelse, en filmserie, Viking Media, 2006 (www.socialstyrelsen.dk), 4 dele med forskellig varighed